

УДК 780.616.433-051(510):005.336.5]:378.6(477)](043.3)

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕРТНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Люй Цзін

Стаття присвячена аналізу якості фахової (фортепіанної) підготовки іноземних студентів під час навчання в магістратурі в умовах української музично-педагогічної освіти та ефективності методики формування концертно-виконавської компетентності особливого значення набуває аналіз наукових досліджень, які містять відомості про історію розвитку інструментально-виконавської школи, інтерпретацію музичних творів, засоби виконавської виразності, стилі та жанри музики вітчизняних та зарубіжних композиторів, технічні прийоми та їх розвиток, а саме ті аспекти, які стають базовими компонентами у контексті зростання справжнього виконавця – носія художньо-естетичних та культурних цінностей різних епох та націй. Важливим складником фахової підготовки студентів є усвідомлення викладачами специфіки їх попереднього навчання, а саме: ментальних особливостей, програмних вимог до звітних концертів, організації навчального процесу, репертуар та технічні можливості кожного майбутнього виконавця та викладача за фахом. Вивчення українськими освітянами міжнародного педагогічного досвіду, культурних традицій країн, з яких прибув студент до вишів України дасть можливість сформувати арсенал ефективних методів та прийомів, спрямованих на формування концертно-виконавської компетентності іноземних студентів, розкрити їх художньо-творчий потенціал, окреслити перспективи у процесі реалізації поетапної методики фахової (фортепіанної) підготовки під час навчання в магістратурі.

Фортепіанна освіта в Китаї та Сербії має специфічні форми, методи та педагогічні умови, відмінні від традицій інших цивілізацій, саме тому для кожного викладача, який здійснює професійну підготовку іноземних студентів за спеціалізацією фортепіано, головним завданням стає формування художньо-виконавської компетентності, а зокрема – озброєння його комплексом технологічних прийомів гри на інструменті в процесі фахової підготовки. Досвід, що об'єднує музично-педагогічні досягнення різних культур, дає високі результати, що безпосередньо відображається в роботі фахівців, які повертаються після завершення навчання до себе на Батьківщину.

Ключові слова: формування концертно-виконавської компетентності, іноземні студенти, магістратура, фортепіано, педагогічний досвід, навчання, фахова підготовка.

Статья посвящена анализу качества профессиональной (фортепианной) подготовки иностранных студентов во время обучения в магистратуре в условиях украинского музыкально-педагогического образования и эффективности методики формирования концертно-исполнительской компетентности. Особое значение в данном контексте приобретает анализ научных исследований, содержащие сведения об истории развития инструментально-исполнительской школы, интерпретацию музыкальных произведений, средства исполнительской выразительности, стили и жанры музыки отечественных и зарубежных композиторов, технические приемы и их развитие, а именно те аспекты, которые становятся базовыми компонентами в контексте роста настоящего исполнителя – носителя художественно-эстетических и культурных ценностей разных эпох и наций. Изучение украинскими педагогами международного педагогического опыта, культурных традиций стран, из которых прибыл студент в вузы Украины, даст возможность сформировать арсенал эффективных методов и приемов, направленных на формирование концертно-исполнительской компетентности иностранных студентов, раскрыть их художественно-творческий потенциал, определить перспективы

в процессе реализации поэтапной методики профессиональной (фортепианной) подготовки во время учебы в магистратуре.

Ключевые слова: формирование концертно-исполнительской компетентности, иностранные студенты, магистратура, фортепиано, педагогический опыт, обучение, профессиональная подготовка.

The article is devoted to the quality analysis of foreign students' professional (piano) training in the master's program in the condition of Ukrainian music education and the effectiveness of the methodology of concert-performing competence development. The analysis of scientific studies containing information about the history of the instrumental-performing school, interpretation musical works, means of performing expressiveness, styles and genres of music of domestic and foreign composers, technical techniques and their development, namely those aspects that become the basic components in the context of the growth of a true performer – the carrier of artistic and aesthetic and cultural values of different ages and nations. The important component of the professional training of students is the teachers' awareness of the specifics of their previous training, namely: mental features, program requirements for reporting concerts, educational management, repertoire and technical capabilities of each future artist and teacher in the specialty. The study of Ukrainian teachers of international pedagogical experience, cultural traditions of the countries from which the student arrived at the universities of Ukraine will give an opportunity to form a number of effective methods and techniques aimed at forming the concert and performing competence of foreign students, to reveal their artistic and creative potential, to outline the prospects for the implementation of a phased methods of professional (piano) training in the master's program.

Piano education in China and Serbia has specific forms, methods and pedagogical conditions that are different from the traditions of other civilizations, that is why for each teacher who provides professional training of foreign students in the piano specialization, the main task is the formation of artistic and performing competence, and in particular the means of its complex technological techniques of playing the instrument in professional training. Experience that unites musical and pedagogical achievements of different cultures gives high results, which is directly reflected in the work of specialists who return after completing their studies to their homeland.

Key words: formation of concert-performing competence, foreign students, master's degree, piano, pedagogical experience, training, vocational training.

З метою з'ясування реального стану формування концертно-виконавської компетентності іноземних студентів в умовах музично-педагогічної освіти ми звернулись до вивчення наукових праць авторів – наукових дослідників країн, представники яких навчаються в українських вишах, а саме: КНР, Сербії та України з метою співставлення специфіки навчання студентів у магистратурі та методики їх фахової (фортепіанної) підготовки. Китайські та сербські студенти з 2016 року здобувають музично-педагогічну освіту в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка, саме тому епіцентром дослідження педагогічних умов та методики формування концертно-виконавської майстерності іноземних студентів став саме цей навчальний заклад, у якому здійснюється підготовка майбутніх концертних виконавців за спеціальністю 025 "музичне мистецтво".

До історико-педагогічного аналізу тенденцій розвитку виконавської школи зверталися українські (Т. Барбазюк, Л. Баренбойм, Н. Гуральник, Ж. Дедусенко, Г. Ніколаї, А. Ніколаєв, О. Олексюк, Г. Падалка, Н. Позняковська, О. Ростовський, Т. Роцина, О. Рудницька, О. Самойленко, А. Семицький, Н. Смоляга, Н. Терентьева, Ж. Хурсіна), російські (Т. Барбазюк, Л. Баренбойм); китайські (Се Фан, Чень Бо, Чжан Сянюн, Чжао Сяошень, Хуан Цзя, Шен Юєн) та сербські (М. Антолович, Я. Арсенієвич, В. Бабич, Д. Батавелич, А. Бірашев, Д. Бранкович, Г. Вуксанович, Н. Грубор, М. Джукич, Дж. Джурич, В. Петкович) науковці.

У їхніх дослідженнях розглянуто шляхи становлення та розвитку виконавських шкіл, визначено періоди та тенденції цього процесу, схарактеризовано національні особливості виконавської школи, організацію навчального процесу, специфіку

фахової підготовки студентів магістратури, музичний репертуар, конкурсний рух як складову форму формування музично-педагогічної компетентності фахівців, методу підготовки концертних виконавців, зміст навчального забезпечення, біографічні данні видатних виконавців та викладачів, фундаторів музично-освітньої системи, які дають уявлення про культурно-освітні традиції кожної країни та педагогічні умови навчання майбутніх викладачів та виконавців. Узагальнення наукових позицій щодо тенденцій та закономірностей розвитку системи музичної освіти в кожній окремій країні уможливило усвідомити сутність складових її елементів, виявити унікальність цього процесу, визначити загальні та особливі характеристики фахової підготовки студентів магістратури у вишах КНР, Сербії та Україні, з'ясувати роль музично-педагогічного навчання в контексті культурного розвитку суспільств-націй та водночас виявити деякі суперечності.

Розбіжності в наукових підходах спостерігаємо у визначенні науковцями передумов становлення інструментально-виконавської практики в Китаї та Сербії, які пов'язані з подальшими тенденціями розвитку музично-педагогічної освіти за фахом (розробка методики викладання гри на фортепіано, програм музичного профілю, формування виконавських навичок та прийомів, концертного досвіду, художньо-естетичної підготовленості студентів тощо). Суперечності щодо характеристики історичних процесів розвитку виконавських шкіл в Китаї та Сербії, на нашу думку, полягають у визначенні авторами окремих явищ музично-педагогічної системи та її складових елементів (національні музичні традиції, становлення композиторської (фортепіанної) школи, розвиток репертуару для дітей різних вікових категорій, історико-педагогічний аналіз різних ланок музично-педагогічної освіти), що заважає цілісному уявленню історичних процесів, закономірностей та тенденцій становлення фортепіанно-виконавських шкіл у зазначених країнах, формування педагогічних технологій підготовки майбутніх піаністів в умовах фахової підготовки, концертно-виконавської компетентності як невід'ємного складника професійної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Отже, **мета статті** полягає в аналізі наукових положень та з'ясуванні розробленості проблеми формування художньо-виконавської компетентності іноземних студентів магістратури в умовах українських вишів.

Відсутність системного наукового аналізу музично-педагогічної галузі, зокрема, виконавської фортепіанної практики можемо пояснити так: по-перше, увага дослідників до культурно-освітніх тенденцій Китаю та Сербії пов'язана з державною програмою з обміну студентами та масовим приїздом китайських та сербських студентів у музично-педагогічні заклади України. Міжнародна співпраця з закладами Китаю та Сербії розпочато відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України про Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття") № 896 від 3 листопада 1993 р., в якій визначені основні положення щодо діяльності українських вишів у сфері співробітництва та партнерства. Пріоритетним напрямком діяльності українських освітніх закладів став обмін іноземними студентами, а також підвищення якості підготовки майбутніх фахівців для інших країн за рахунок створення відповідних програм; по-друге, музично-педагогічна наука здобула активної фази розвитку тільки у 1990-х роках XX століття, теоретико-методологічні основи якої знаходяться на стадії розробки, що, безумовно, може свідчити про наявність певних прогалин у галузі міжнародних досліджень.

Історико-культурологічний аналіз розвитку китайської виконавської (фортепіанної) галузі висвітлено дослідником Чжан Сянюн у дисертаційному дослідженні "Формування художньо-виконавської майстерності майбутніх піаністів з КНР у процесі фахової підготовки у вищих педагогічних навчальних закладах України" [5]. Працю присвячено актуальному питанню розвитку фортепіанної виконавської школи, а саме: здійснено теоретичний аналіз понять виконавська майстерність, художньо-виконавська майстерність, запропоновано структуру художньо-виконавської майстерності в контексті фахової підготовки майбутніх піаністів з КНР, визначено педагогічні умови і методи формування цього явища [5, с. 18]. Дійсно, становлення виконавської школи пов'язано з практикою гри на інструменті, процесом формування методів та педагогічних умов підготовки музикантів, проте вважаємо, що на розвиток освітньої музичної системи впливають й інші складові історико-культурного змісту –

ментальність, традиції, соціальні умови, національний характер країни. Саме тому робота Чжан Сянюн актуалізує методико-виконавський аспект становлення фортепіанної школи Китаю, але не розкриває важливих історико-культурних домінант розвитку китайського суспільства.

Вивчаючи передумови становлення сербської виконавської школи, О. Устименко-Косоріч звернулася до аналізу музично-освітніх періодизацій сербських науковців, які розкривають особисту наукову позицію щодо історії розвитку музичної освіти, висвітлюють історичні факти, які безпосередньо впливали на започаткування виконавської школи в країні [3, с. 102]. На підставі аналізу джерельної бази автор зауважила, що увага сербських науковців звернута на окремі аспекти розвитку музичної освітньої системи Сербії, що заважає дослідженню динаміки розвитку музичної освіти в країні [3, с. 102]. Проте порівняльний аналіз культурно-історичних тенденцій та музично-освітніх подій дозволив О. Устименко-Косоріч дійти висновку про те, що наведені музично-освітні факти сербськими дослідниками співпадають з культурно-історичними подіями в історико-хронологічному контексті.

Отже, стає зрозумілим, що виконавські (фортепіанні) школи Китаю та Сербії мають спільні шляхи становлення та розвитку, які відбувались під впливом різних культурних традицій, світових освітніх тенденцій завдяки діяльності видатних викладачів, виконавці, діячів мистецтв, проте відрізняються національними характеристиками, періодами становлення фортепіанної освіти, організацією та змістом навчання майбутніх виконавців. Саме тому викладачі українських мистецьких закладів мають враховувати попередні умови навчання студентів-іноземців з метою адекватного вибору методики їх фахової підготовки.

В музично-педагогічній науці, культурології та естетиці останнім часом проблема формування концертно-виконавської компетентності збігається з тенденціями розвитку виконавських шкіл. У вітчизняній педагогіці одним із перших його виділив і конкретизував М. Давидов. Концертно-виконавська компетентність за визначенням автора включає комплекс "слухо-моторних і психофізіологічних даних, теоретичних та практичних навичок, прийомів і форм музично-ігрових рухів, постійно модифікуючих у процесі актуалізації творчої інтерпретації музичного твору" [1, с. 132]. У процесі теоретичного аналізу формування концертно-виконавської компетентності автор торкається питань виконавської обдарованості, художньо-виконавської техніки, виконавського тону та специфічних виконавських виражальних засобів, які у єдності впливають на успішність цього процесу. М. Давидов справедливо зазначає, що у процесі формування концертно-виконавської компетентності майбутніх музикантів особливе місце має займати систематичне удосконалення слухо-моторних і слухо-психологічних уявлень у контексті музично-ігрових рухів (орієнтування, контактування з клавіатурою, дотикові відчуття, форма рухів рук, координація) [1, с. 132].

Аналіз концертно-виконавської підготовки іноземних студентів у вищих навчальних закладах України здійснено в праці О. Хлебнікової "Формування досвіду музично-виконавської діяльності у студентів вузів культури" [4]. Автор справедливо зазначає, що процес концертно-виконавської підготовки, а також технічно-виконавських навичок є одним з важливих чинників, які суттєво впливають на динаміку фахового зростання студентів-інструменталістів [4]. Проте автор висловлює критичну думку до змісту та організації цього процесу у вищих навчальних закладах України. До основних недоліків виконавської підготовки дослідниця відносить відсутність кореляції між теоретико-педагогічним і виконавсько-практичним (фаховим) змістом навчання. О. Хлебнікова вважає, що "музично-теоретичні дисципліни викладаються у недостатньому зв'язку з майбутньою професійною, зокрема музично-виконавською діяльністю, а навчання гри на інструменті не завжди спирається на міцний теоретичний фундамент" [4, с. 7]. Ми погоджуємося з думкою автора, адже відсутність міждисциплінарної кореляції у контексті виконавсько-практичного навчання майбутніх концертних виконавців гальмує процес набуття вмінь і навичок – комплексу технологічних прийомів фахової підготовки.

Формування концертно-виконавської компетентності у майбутніх піаністів – процес складний і суперечливий, у ньому водночас існують свідоме й інтуїтивне, уява та мислення, емоційне захоплення та стремління до виконавської досконалості.

Реалізація творчого задуму органічно пов'язана з активним творчим пошуком, який заснований на вчитуванні нотного та поетичного текстів, проникненні в сутність вокально-художнього образу твору, пошуку виконавських прийомів тощо. Кінцевий результат цього процесу стає показником творчої індивідуальності виконавця, рівня його концертно-виконавської компетентності.

Процес формування концертно-виконавської компетентності досліджує О. Щербініна на основі стильового підходу [6]. Автор звертає увагу на синкретичні форми цього процесу, який здійснюється шляхом творчої співдружності виконавця та композитора. У процесі поєднання композиторської та виконавської творчості дослідниця розглядає низку питань, пов'язаних з художньо-виконавським відтворенням змісту музичних творів. До проблем, що потребують наукового вирішення автор відносить процес декодування музичного матеріалу [6]. У контексті порівняння різних положень відомих учених у галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства автор уточнює зміст поняття авторського тексту музичного твору як декодованого виконавцем композиторського задуму та розглядає його як стильову особливість, яка, за її висловом, стає відправною точкою виконавської діяльності [6].

Г. Падалка звертає увагу на процес формування концертно-виконавської компетентності піаністів, до якого мають увійти принципи єдності навчання і музично-творчого виховання, розвиток слухо-творчої сфери студента, кореляція технічного та художнього розвитку, які складають невід'ємну компоненту інструментальної педагогіки [2]. Дійсно, серед найважливіших властивостей музично-педагогічної кваліфікації майбутніх піаністів слід визначити оволодіння інструментом. З огляду на практичну діяльність можемо зробити висновок про те, що викладач музики або фахових дисциплін має вміння імпровізувати, здійснювати гармонійний аналіз, володіти навичками підбирання мелодії на слух, транспонувати тощо. Набуття досвіду у галузі творчого музикування є показником високого рівня концертно-виконавської компетентності фахівця-інструменталіста.

Аналіз галузевої наукової літератури дає підстави дійти висновку про недостатній доробок науковців, у працях яких були б висвітлені проблеми формування художньо-виконавської компетентності студентів-іноземців за спеціалізацією фортепіано в системі української музично-педагогічної освіти, схарактеризовано специфічні особливості цього процесу. Вивчення авторитетних положень дозволяють констатувати про безсистемний характер наукових досліджень. Автори акцентують увагу лише на окремих аспектах формування художньо-виконавської компетентності інструменталістів: психофізичний стан виконавця, розвиток художньо-інтелектуального потенціалу особистості, опанування технічними прийомами у процесі фахової підготовки, формування інтерпретаторської компетентності, вольові якості, артистичні здібності, які складають структурну компоненту цього явища, проте не конкретизують фахову (фортепіанну) галузь та не висвітлюють специфіку роботи з іноземними студентами в умовах їх навчання в магістратурі.

Перспективи подальших розвідок полягають у вивченні специфіки підготовки іноземних студентів за спеціалізацією фортепіано, які потребують прискіпливої уваги науковців, особливо у сфері формування художньо-виконавської компетентності в умовах української музичної освіти.

Література

1. Давидов М. А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста (акордеоніста) : підруч. для вищ. та серед. муз. навч. закл. / М. А. Давидов. – Київ : Муз. Україна, 2004.
2. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – Київ : Освіта України, 2010.
3. Устименко-Косоріч О. А. Сербська баянно-акордеонна школа: історія та сучасність / О. А. Устименко-Косоріч. – Луганськ : Видавництво ДЗ "ЛНУ імені Тараса Шевченка", 2013.
4. Хлебнікова О. В. Формування досвіду музично-виконавської діяльності у студентів вузів культури : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Хлебнікова О. В. – Київ, 2001.

5. Чжан Сянюн. Формування художньо-виконавської майстерності майбутніх піаністів з КНР у сучасному науково-педагогічному дискурсі / Чжан Сянюн // Актуальні питання мистецької освіти та виховання. – Суми : Видавничо-виробниче підприємство "Мрія", 2016. – Випуск 1 (7), 20–29.

6. Щербініна О. М. Формування музично-стильових уявлень майбутніх учителів музики у процесі інструментально-виконавської підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Щербініна О. М. – Київ, 2005.